

A VÁLLALKOZÁSOK NÖVEKEDÉSI KORLÁTAI ÉS KOCKÁZATA AZ INFORMÁCIÓMENEDZSMENT SZEMPONTJÁBÓL

KISS ÁRPÁD¹

Összefoglalás

A vállalkozások kvantitatív mutatószámok alapján történő csoportosítására használt összehatárok megállapítása a jogszabályokban parciális érdekeket követ. Nincs összehangolva sem a három szabályozási terület, sem a három mutatószám. Ennek következtében csak a szabályt erősítő kivételként található olyan vállalkozás, amelyik kockázatkezelésében függő változóként tudja kezelni az összes, jogszabályok által közvetített szándékot. Optimalizálni, vagy legalábbis tervezni tudja a mérethez kötött adminisztrációs, adózási lehetőségeket. A következmény: háritás, elkerülés. Lemondás a döntés szabadságáról. Helyette a kockázatkezelés feladatát, felelősségét áthárítják az államra, a gazdasági környezetre.

A használhatóbb kvalitatív mutatószámok megállapításánál jó szolgálatot tehet a rendszerszemlélet. A szabályozási célok, a környezet összehangolásával a vállalkozások adminisztratív terhei valóban csökkenthetők lesznek.

Kulcsszavak

vállalkozás, növekedés, számvitel, információmenedzsment

Abstract

The determination of limits used for classification of enterprises by quantitative indicators follow the law of partial interests. There is neither any coordination within the three regulatory areas, nor the three indicators. As a result, only enterprises, which are exceptions that prove the rule, can handle the law's intentions at risk management as dependent variables. The administration and the tax possibilities – connected to the size – can be optimized or at least planned. The consequences are parry, evasion, also the loss of freedom of choice. Instead, the risk management tasks, responsibilities are passed to the State and the economic environment.

During the determination of improved qualitative indicators the systematic approach has proved to be useful. By coordinating the control points and the environment the administrative burdens on enterprises will actually be reduced.

Keywords

enterprise, growth, accounting, information management

¹ egyetemi adjunktus, Széchenyi István Egyetem, e-mail: akiss@sze.hu

Bevezetés

A vállalkozások fejlődése, növekedése a jelenlegi gazdasági, társadalmi rendszerben megkerülhetetlen szükségszerűség. Az alkalmazkodásnak ez a leggyakoribb módja. Az a vállalkozás, amelyik ennek a követelménynek nem tud megfelelni előbb-utóbb kiszorul a piacról. Az idők folyamán azonban minden vállalkozásnak át kell lépnie olyan küszöbök, melyek működési, vezetési, finanszírozási, információfeldolgozási, stb. módszereket választanak szét. A vállalkozások működésének, értékteremtő folyamatának minden részrendszerében találhatók ilyen helyzetek. A közgazdasági kutatások jelenleg ezeknek csak kis részével és egymástól függetlenül foglalkoznak. A méretgazdaságossággal foglalkozó szakirodalom számára például nem érdekesek a vezetés területén tapasztalható kockázatok, és viszont. Ez is oka lehet annak, hogy néhány tudományos megállapítás hitelességét rongja a vállalkozási méretek miatt kialakult különbségek figyelmen kívül hagyása. Tanulmányomban mintegy kutatási hipotízisként azokat a témaköröket foglaltam össze, – kiemelve az információmedzsment területét – melyek önmagukban, és összefüggéseikben is érdekesek lehetnek egy empirikus kutatásban.

Kockázat és növekedés

Változó, összetett világban élünk. Minden, és mindenki léte kockázatos. Helyzetéből adódóan az egyes emberek, társadalmi csoportok, intézmények, gazdasági szervezetek egészen más-képp definiálják cselekvéseik, létezésük kockázatát, és az erre adott válaszokat. A korlátozott racionalitás tényéből kiindulva tudomásul kell venni, hogy a gazdasági szereplők nem tudják biztos tudásra alapozni tevékenységüket. A helyesen feltett kérdés: mi az a lehetséges tudás, amely a közbeavatkozásra rendelkezésre álló – szintén bizonytalan – idő alatt megszerezhető, rendszerezhető és felhasználható.

A kockázatkezelés egyik legvonzóbb, kipróbált módja az elkerülés. „A kultúraváltozó annak mértéke, hogy egy szervezet, vagy a társadalom tagjai a kialakult társas normákra, rituálékra, bürokratikus gyakorlatra támaszkodva mennyire törekszenek a bizonytalanság elkerülésére, mérsékelve ezzel a jövőbeni események előre jelezhetetlenségét.”²

Korunk gazdasági elméletei megegyeznek abban, hogy a most érvényes normáknak, rituáléknak, bürokratikus gyakorlatnak fontos szerepe van a gazdasági szereplők, tranzakciók méretének alakulásában. A közgazdaságtan főárama a méretgazdaságosság kategóriájával, folyamatos vizsgálatával ismeri ezt el. A viselkedés közgazdaságtan álláspontjára pedig álljon itt két idézet. „A kockázathoz való hozzájárulásunkat elsősorban a vagyoni szintekben beálló változások, határozzák meg.”³ „Egy olyan egyén hasznossági függvénye, akinek 60 000 dollárra van szüksége ahhoz, hogy megvegyen egy házat, a kritikus értékek közül különösen meredeken emelkedik. Hasonlóan egy egyén idegenkedése a veszteségtől meredeken emelkedhet az olyan mértékű veszteség közelében, amely arra kényszerítené, hogy eladja házat és egy kevésbé kellemes helyre költözzön.”⁴ Végül a filozófia gondolatrendszerében is megjelenik a növekedés elkerülhetetlen szükségessége: „Minden olyan élet, amely pusztán fennmaradásra szorítkozik, eleve hanyatlak.”⁵

Tehát nem elég a méret megőrzése. A kockázatkezelés leghatékonyabb módszere a növekedés. A vállalat-demográfiai adatok az utóbbi húsz évben a társas formában működő vállalkozások számának dinamikus gyarapodását jelzik. A vállalkozások méretét vizsgálva az ok alapvetően a mikro- és kisvállalkozások alapítása. Természetesen ebben a körben a legmagasabb a megszűnések száma is. Az ide tartozó vállalkozásoknál a legnagyobb a kockázat, és kezelésére az ilyen vállalkozások alkalmazzák leggyakrabban a törvényesség határát súroló megoldásokat. Az átlépés a középvállalati kategóriába szinte kivételnek számít. A növekedés-

² Bakacsi Gyula (2012) 14. oldal

³ Rabin (2006) 18. oldal

⁴ Csontos László (1998) 98. oldal

⁵ Heidegger (2006) 200 oldal

re képes közép vállalkozásoknál az erőteljes koncentrációval elért méretnövekedés hivatott megteremteni a gazdálkodás biztonságát.

Növekedési küszöbök

A vállalatok méretének változása nem folytonos folyamat. A krízishelyzetek elemzésénél sokszor felismerhető ok a nagyobb feladatnak nem megfelelő egy, vagy több vállalati jellemző. Sok ilyen tényező ismerhető fel. A következőkben csak a szakirodalomban legtöbbet vizsgáltakat, és ezeknek egy, a tanulmány szempontjából érdekes vetületét mutatom be.

1. A vállalkozások kora. Más kockázatokkal kell számolnia az induló és a már hosszabb-rövidebb ideje működő vállalkozásoknak. Összegezve a véleményeket a társas vállalkozások életciklusában megjelenő legfontosabb elemek a tőkehiány, a vállalkozás nagyobb kockázata (jövedelemvesztés mellett vagyonvesztéssel is számolni kell), az ismerethiány, és a kudarcból való félelem.

2. A méretgazdaságosság szempontjából is fontos kérdés a fejlődési, növekedési küszöbök kezelése. A méretgazdaságossággal foglalkozó szakirodalom a belépési küszöbök fogalmával fogadja el a nem folyamatos növekedés tényét. A mozgósítható erőforrások szűk keresztmetszete felülről, gazdaságossága pedig alulról képeznek olyan küszöböt, mely magasabb kockázatot jelent, és a szokásostól eltérő cselekvést igényel.

3. Piaci kapcsolatok is több szempontból alakítanak ki küszöböket a vállalkozások életében. A piaci pozíciók, a kereslet időbeli és területi, a fogyasztói igények kielégítéséhez, erőforrások beszerzéséhez szükséges termék- és piacismeret, az árrugalmasság, a logisztikai rendszerek mellett a kockázat szempontjából fontos szerepe van a hálózati kapcsolatok jellemzőinek, az erős és a gyenge kapcsolatoknak. Egy erős kapcsolat elvétele megrázza a vállalkozást. A gyenge kapcsolatok megszűnése ellenben kisebb kockázattal jár. A sok gyenge kapcsolattal rendelkező vállalkozás kevésbé kockázatos az 1. sz. táblázatban felsorolt jellemzők miatt.

1. táblázat

A gyenge kapcsolatok számának hatása a vállalkozások kockázatára

Jellemző	Gyenge kapcsolatok száma	
	Sok	Kevés
Alhálózatok, modulok kötődése	sokszínű, erős	ritka, gyenge
Alhálózatok szinkronizációja	rugalmas	merev, vagy nincs
Kommunikációs csatornák	sok és többirányú	kevés és többnyire egyirányú
Zaj hatása	gyorsan felbomlik, felszívódik	a hálózat sokszor felerősíti
Hálózat integráltsága	erős	gyenge, részekre szabdalt
Hálózat stabilitása	stabil	instabil

Forrás: Csermely Tibor (2005)

A gyenge kapcsolatokkal rendelkező vállalkozások a fejlődési küszöbökre is rugalmasabban reagálnak. Több információjuk van a keresletről, az erőforrások kínálatáról, a befektetőkről. A színesebb beszállítói, vevői paletta alacsonyabb tranzakciós költségek elérését teszi lehetővé. Például a beszállítói pozíció biztonsága lehet, hogy csak illúzió, ha az a vállalkozás szempontjából erős kapcsolatnak minősül. Mert fenntartása, teljesítése lekötheti az összes erőforrást. Megszűnése, vagy akár csak csökkenése egy másik szintre lökheti vissza a vállalkozást. Az ilyen vállalkozás kockázata nagyobb, mint egy diverzifikált ügyfélkörrel rendelkező vállalaté.

4. A tulajdonosi szerkezetben meghatározó családi kapcsolatok nem csak pozitív erőforrást jelenthetnek a vállalkozások életében. Korlát, nehezen átléphető küszöb is lehet. Például az elmúlt évtized legelején sok irodatechnikai és számítástechnikai cégnél volt a bukás e-

gyik okozója, hogy a gyors növekedés szétfeszítette a tulajdonos-menedzser által addig jól működtetett szervezetet.⁶

5. Kommunikációs korlát. A kommunikáció elméletével foglalkozó kutatások szerint a nyelvi eszközök a kulturális tér változásával elveszthetik érvényességüket. A kulturális teret meghatározó változók között megtalálhatjuk a vállalkozások méretét is. A mikrovállalkozásoknál a vállalaton belül a közvetlen utasítás és a folyamatos ellenőrzés elfogadható hatékonysággal használható. A középvállalkozásoknál az ilyen kommunikációs eszközök lerontják az összetettebb, pszichológiai módszerekre épített motivációs módszereket.

6. Vezetői képességek. A vezetői pozíció összetett személyiséget, cselekvést igényel. Az egyes készségek súlya azonban lényegesen más az különböző méretű vállalkozásokban. Sokszor a mikrovállalkozásban sikeres vezetői kompetencia ellentmondásban van a nagyobb vállalkozásokban magkompetenciaként megkövetelt készségekkel.

7. Az állam gazdasági szerepvállalása. Békés Gábor és Muraközy Balázs (2012) kutatásai alapján:

- a gazdasági jogszabályoknak való megfelelés gyakran magas költségekkel jár, ami ellenősztönözheti a vállalatokat a növekedésben,
- a bonyolult adórendszer előnyeinek kihasználása is növelheti a fix költségeket,
- a korrupció is visszafogja a vállalati növekedést,
- az intézményi tényező is ellene hat a vállalkozások növekedésének,
- a jövedelemadók progresszivitása is akadályozza a vállalkozások természetes fejlődését,
- a munkaerőpiaci szabályok sem azonos feltételeket támasztanak a kis-, és középvállalkozások, és a nagyvállalatok számára.

Az állami beavatkozások a vállalkozások számára kivétel nélkül kockázatot jelentenek. Különösen a valamilyen összehatárhoz kötött szabályok, szabályváltozások teszik szükségessé a kockázatkezelés lehetséges módszereinek áttekintését.

Összefoglalva, a vállalkozások növekedése, fejlődése akkor is leállhat, ha a két fejlettségi szint közti akadályt, küszöböt nem tudja megoldani, átlépni. Ekkor csökken a működési dimenziók száma, és egy labilis egyensúlyi, nagyobb kockázatú helyzet jöhet létre. Ilyen helyzetben a kockázatkezelés módszere legtöbbször új erőforrás bevonása. A működés külső feltételeinek változása szerencsés helyzetben segíti a folyamatot. Persze az ellenkező szituáció sem ritka. A legjobb módszer eredményességét is semmissé teheti a külső körülmények romlása.

Küszöbök és információmenedzsment

Az információmenedzsment kettős feladatából (információk gyűjtése, és szolgáltatása) elsősorban a kimenő információk mennyiségét, tartalmát befolyásolják a fejlődési, növekedési küszöbök. Az input információk mennyiségére, megszerzésének költségére kisebb hatása van a vállalkozások méretének és kapcsolatrendszerének.

A kimenő információk minőségét legtöbbször a csalások alapján vizsgálja a szakirodalom. A probléma látszólag független a vállalkozások méretétől. A számviteli kutatások tematizálásának a következménye, hogy igazából csak a nemzetközi számviteli standardokat alkalmazó vállalkozások gyakorlata ismerhető meg a tudományos közleményekből. Például, „a számviteli csalások legfőbb oka, hogy a vállalkozások kormányzás, mint rendszer jórészt a tökeműködtető menedzserek érdekeinek szolgálatában áll”⁷. A csalások azonban a mikro- és kisvállalkozások körében sem ritkábbak. A megtévesztés áldozatai között pedig a költségvetés mellett megtalálhatók a szállítók, a vevők, az alkalmazottak, a pénzügyi szolgáltatók. A tulajdo-

⁶ Lásd Czinkóczi Sándor (2011)

⁷ Szász Erzsébet (2011)

nosok csak azért maradhatnak ki, mert ebben a körben legtöbbször nincs a tulajdonostól független menedzsment.

A piaci kapcsolatok és az információmenedzsment viszonyának szempontjából a mikro-, kis-, és középvállalkozások körében is fontos az információfeldolgozás szervezeti formájának kiválasztása. A szakirodalom is, és az üzletviteli tanácsadások is a gazdaságosság kérdését helyezik előtérbe. Hogyan olcsóbb az információmenedzsment tevékenységei közül a számviteli, adóügyi információfeldolgozás, adatszolgáltatás? Kiszervezéssel (outsourcing), vagy saját szervezeten belül? Az már nem mindig lényeges kérdés, hogy a tevékenység kiszervezés mekkora információvesztéssel (ritkábban többlettel) jár. Vagy a vállalati titkok megőrzése milyen többletköltségekkel jár a tevékenység kiszervezése esetén. Ennél a döntésnél is hatékonyabbá tenné a kockázatkezelést, ha a hálózati kapcsolatok megismerésének, kezelésének módszerét is használnák a döntéshozók. Feltételezésem szerint a vállalatok szervezetébe integrált információmenedzsment az erős kapcsolatok kialakulását válthatja ki. Egy kisvállalkozásnál az ennek következtében előálló helyzet kifejezetten veszélyes lehet. A kiszervezés alapesetben gyenge kapcsolatként funkcionálhat, ami növelheti a vállalkozás alkalmazkodóképességét, és ezen keresztül életképességét.

Az állam gazdasági szerepvállalásából az információmenedzsment és a fejlődési, növekedési küszöbök szempontjából a támogatási és adózási területet tartom szükségesnek elemezni. Milyen hatása van a vállalati demográfia alakulására a támogatásoknak és az adókedvezményeknek? Az állami támogatások, adókedvezmények mindenkori szerkezetéből meg lehet ismerni a gazdaságpolitika prioritásait, és a politikai, gazdasági döntéshozók helyzetértékelését. A vállalati fejlődés szempontjából ez a jogszabályokban is megjelenik. Az EU szabályozás megszabta elveken, kereteken belül a magyar gazdaság szerkezeti adottságai, és ennek kívánatos változása mellett hol lehet meghúzni a támogatott, és nem támogatott vállalkozási kör közti határt, mely egyben befolyásolja a gazdálkodó szervezetek méretétől függő kockázat szintjét, illetve az információmenedzsment környezetének jellemzőit is. A határok kialakításánál a törvényhozók leggyakrabban felismerhető, illetve deklarált céljai a következők:

- adminisztrációs terhek csökkentése,
- adóterhek mérséklése,
- a számviteli alapelvként is megfogalmazott költség-haszon összehangolásának érvényesítése.

Az utolsó célkitűzés a számviteli törvényben és az adótörvényekben is megtalálható értékhatárokon is megjelenik. Például a kisértékű eszközök bekerülési értékének egyösszegű értékcsökkenés elszámolási lehetőségében, vagy az alanyi jogon választható Áfa mentességében. Az első két célkitűzés érvényesítésénél viszont nem mindig ismerhető fel a gazdasági szabályozás prioritása. Legtöbbször a vállalkozások számára ideális állapot érvényesül: az adminisztrációs terhekkel együtt az adó mértéke is csökkenthető. Nemzetgazdasági szempontból az optimális megoldás az lenne, ha az adminisztráció és az adózásból származó kockázat csökkenését a vállalkozások magasabb adó fizetésével ellentételeznék. Az elv érvényesítése elé a mai magyar valóságban áthatolhatatlan falat állítanak az egymással összefonódott politikai, gazdasági érdekkörök. Például az egyszerűsített vállalkozói adó (EVA) esetében több adótörvény többszöri módosításának összehatására csak tíz év alatt, 2012-re alakult ki az a struktúra, melyben a vállalkozások az adónemet tényleg az adminisztráció csökkentése, az adókockázat mérséklése miatt választják. Cserébe kénytelenek magasabb adót fizetni.

Az információmenedzsment következő kockázatkezelési feladata a vállalatkategorizálás mérőszámokhoz (indikátorokhoz) való rugalmas alkalmazkodás. A szabályozás ezen a területen is több, más és más funkciójú eszközt alkalmazhat. Az egyes vállalkozási formák előnybe részesítése, a foglalkoztatást ösztönző kedvezmények, vagy a technikainak tekinthető számítási módszer mellett a nemzetközi szabályozáshoz alkalmazkodva három mutató alkalmazása általános. Először az erőforrás felhasználást kifejező létszámmutatót (átlagosan fog-

lalkoztatott létszám), másodszer a vállalkozás vagyonát számba vevő mérlegfőösszeget, harmadszor a vállalkozás teljesítményét mérő nettó árbevételt használják a vállalkozásdemográfiai kategória határokként. A mutatószámoknál meghatározott érték átlépése, mint küszöb egy más típusú nyilvántartási rendszer alkalmazására, adótervezésre, és adókötelezettség teljesítésére kényszeríti a vállalkozásokat.

A vállalkozások besorolásának keretszabályait – az EU szabályozás átvételével – a mikro-, kis-, középvállalkozások támogatásáról szóló 2004. évi XXXIV. számú törvény tartalmazza.

Az indikátorok közül az átlagosan foglalkoztatottak létszáma a következő értékeket veheti fel:

2. táblázat

Az átlagosan foglalkoztatottak száma és a vállalkozási méretkategóriák viszonya

Létszám	Keretszabály	Adójogszabályok	Számviteli szabályok ⁸
10 fő-ig	Mikrovállalkozás		Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló
25 fő-ig	Nem értelmezett paraméter	Rehabilitációs hozzájár. alóli mentesség Kisvállalati adó	Nem értelmezett paraméter
50 fő-ig	Kisvállalkozás		Egyszerűsített éves beszámoló Könyvvizsgálati kötelezettség
250 fő-ig	Középvállalkozás		Nem kell konszolidált éves beszámoló

Forrás: saját szerkesztés

A magyar szabályozás csak az adójogszabályoknál tér el a vállalkozáscsoportokra megállapított közösségi szabályozástól. A foglalkoztatás területén kialakult hátrányok méréséklésének finanszírozásánál, valamint egy új adónem bevezetésénél tartja elfogadhatatlannak a közösségi mértékeket.

A vállalkozás vagyona alapján meghatározott küszöbök a következők:

3. táblázat

A vállalkozás mérlegfőösszege és a vállalkozási méretkategóriák viszonya

Mérlegfőösszeg	Keretszabály	Adójogszabályok	Számviteli szabályok
100 MFt-ig	Nem értelmezett paraméter		Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló
500 MFt-ig			Egyszerűsített éves beszámoló
2 M€~600 MFt-ig	Mikrovállalkozás		Nem értelmezett paraméter
2 700 MFt felett	Nem értelmezett paraméter		Konszolidált éves beszámoló
10 M€~3 000 MFt-ig	Kisvállalkozás		Nem értelmezett paraméter
43 M€~12 900 MFt-ig	Középvállalkozás		Nem értelmezett paraméter

Forrás: Saját szerkesztés

A vagyonértékeknél a közösségi jogszabályokból átvett küszöbök módosítását gyakorlatilag csak a számviteli jogszabályok tartják szükségesnek.

⁸ Ebben, és a következő táblázatok a számviteli szabályozásnál csak a vállalkozás méretével összefüggő paramétereket tartalmazzák. Az egyéb (például vállalkozási forma) szabályok a tanulmány szempontjából nem relevánsak.

A vállalati teljesítményt mérni hivatott nettó árbevétel alapján a meghatározott küszöbök a következők:

4. táblázat

A vállalkozás nettó árbevétele és a vállalkozási méretkategóriák viszonya

Nettó árbevétel	Keret-szabály	Adójog-szabályok	Számviteli szabályok
6 MFt-ig	Nem értelmezett paraméter	Kisadózó vállalkozások tételes adója	Nem értelmezett paraméter
10 MFt-ig	Nem értelmezett paraméter		Nincs szükség regisztrált könyvelőre
30 MFt-ig	Nem értelmezett paraméter	EVA	Nem értelmezett paraméter
200 MFt-ig		Nem értelmezett paraméter	Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló 2014-ig Könyvvizsgálati kötelezettség alóli mentesség
300 MFt-ig			2014-től Könyvvizsgálati kötelezettség alóli mentesség
500 MFt-ig		Kisvállalati adó	Nem értelmezett paraméter
2 M€~600 MFt-ig	Mikrovállalkozás		Nem értelmezett paraméter
1 000 MFt-ig	Nem értelmezett paraméter		Egyszerűsített éves beszámoló
10 M€~3 000 MFt-ig	Kisvállalkozás		Nem értelmezett paraméter
4 000 MFt-ig	Nem értelmezett paraméter		Nem kell Konzolidált éves beszámoló
50 M€~15 000 MFt-ig	Középvállalkozás		Nem értelmezett paraméter
Adózás előtti eredmény 500 MFt-ig	Nem értelmezett paraméter	10 % társasági adó	

Forrás: Saját szerkesztés

Ennél a mutatónál a számviteli nyilvántartások kialakításával, és működtetésével kell az információmenedzsmentnek a legtöbb növekedési küszöb kockázatát kezelni.

A 2-4. sz. táblázatokból az is látszik, hogy az összeghatárok megállapítása a jogszabályokban a parciális érdekeket követi. Nincs összehangolva sem a három szabályozási terület, sem a három mutatószám. Ennek következtében csak a szabályt erősítő kivételként található olyan vállalkozás, amelyik kockázatkezelésében függő változóként tudja kezelni az összes, jogszabályok által közvetített szándékot. Optimalizálni, vagy legalábbis tervezni tudja a mérethez kötött adminisztrációs, adózási lehetőségeket. A következmény: háritás, elkerülés. Lemondás a döntés szabadságáról. Helyette a kockázatkezelés feladatát, felelősségét áthárítják az államra, a gazdasági környezetre.

Javaslat a vállalkozási küszöbök eredményes kezelésére a számviteli szabályozásban

Az információmenedzsment többi részrendszeréhez hasonlóan a számviteli ismeretek, feladatok egyre összetettebbek. Szabályozásuk pedig ennek, és a konzisztens jogalkotás hiányának következményeként már kifejezetten kaotikus. Rendszerezettebbé, a gyakorlat számára átláthatóbbá kell tenni. A megoldáshoz használható egyik eszköz a Churchman-féle rendszer szemlélet alkalmazása lehet. A módszer hat szempont következetes, egymásra épülő végiggondolását tartja feltétlenül szükségesnek a komplex, működőképes szabályozás kialakításához:

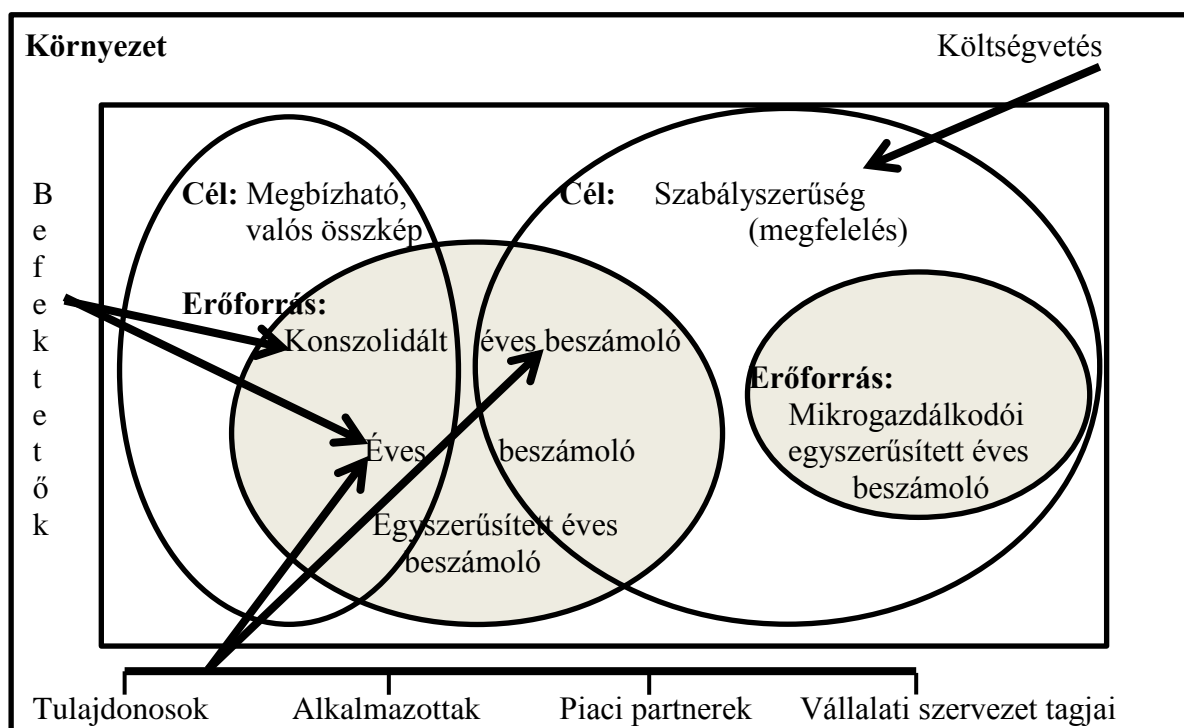
5. táblázat
Számvitelről rendszerszemléletben

Rendszerszemlélet szempontja	Számviteli tartalom
Cél	Megbízható, valós információk közlése a vállalkozásról
Környezet	Piaci érdekhordozók
Erőforrás	A keret, amiben a vállalkozásoknak a számviteli tevékenységüket végezniük kell. Például: beszámoló tartalma, formája, a gazdasági események típusai
Elemek	A számvitel által használt eszközök. Például: könyvvezetés módszerei, egységes számlakeret, számviteli nyilvántartások fajtái
Részrendszerek	Olyan egységként kezelhető területek, melyeknél használhatók, értelmezhetők a rendszerszemlélet szempontjai. A számvitelben a két legfontosabb részrendszer csoport a számviteli vállalaton belüli szabályozása, illetve a számvitel ágai (pénzügyi-, üzemgazdasági-, vezetői számvitel)
Vezetés	Számviteli információk közzététele, nyilvánossága, minősége, felhasználhatósága

Forrás: Churchman (1977) alapján saját szerkesztés

A pénzügyi jelentések ma érvényes típusai ebben a szemléletben így foglalhatók össze:

1. ábra
A magyar éves beszámolók rendszerszemléletű csoportosítása

Forrás: saját szerkesztés

Az éves beszámoló formák közül az egyszerűsítettek nem töltik be funkciójukat. Hiányoznak belőlük azok az alapvető információk, melyek csökkentik a piaci érdekhordozók kockázatát.

A szakmai közvélemény több szempontból is problémásnak tartja a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámolót, és a hozzá köthető számviteli alrendszert. Technikai okok közül legtöbbször a más program használatának szükségességét, a számlatükrök szaporodását emelik ki. A koncepció egésze sem következetes, hiszen a számviteli törvény maradt az alapvető jogszabály. Ahol a kormányrendelet nem tartalmaz tételes előírást, ott a számviteli törvény szerint kell eljárni. Az ilyen, a jogalkotó bizonytalanságát kifejező szabályok csökkentik a jogbiztonságot. Kaotikus helyzethez vezetnek.

Az egyszerűsítés szándékával hozott döntések jelentős része a célba vett vállalkozások számára sem jelent valódi egyszerűsítést. Vagy azért, mert a lehetőségek közül eddig is a lehető legegyszerűbbet választották. Vagy azért, mert az érintett vagyonelemek, gazdasági események előfordulási gyakorisága elhanyagolható. A két szempont alapján feleslegesnek tekinthetők a következő könnyítések:

1. ellenőrzés hatásának nem jelentős hibának minősítése,
2. lehetőség a kisértékű eszközök felújításának költségként elszámolására,
3. a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok eladási árában lévő kamat elszámolási lehetősége árfolyamkülönbözetként,
4. kapcsolt vállalkozásokhoz köthető információk bemutatása,
5. alapítás-átstruktúrázás, kísérleti fejlesztés, üzleti vagy cégérték aktiválásának tilalma,
6. céltartalék képzés tilalma jövőbeni költségekre, és egyéb okból,
7. a bekerülési érték tartalmának egyszerűsítései közül az árfolyamkülönbözetek aktiválásának tilalma, és az értékpapírok bekerülési értékének egyszerűbb meghatározása,
8. terv szerinti értékcsökkenés elszámolásának egyszerűsítése (könyvvizsgálói ellenőrzés nélkül a vállalkozások most sem törődnek a maradványértékkel, és a módszerek közül is csak a lineárist választják a TAO törvény szerinti kulccsal),
9. kiegészítő melléklet készítési kötelezettség megszüntetése,
10. számviteli szabályzatok elkészítési kötelezettségének megszüntetése.

A mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló és a hozzá kapcsolt könyvvezetés bevezetése melletti érvek közül éppen a két utolsót tartja a legnagyobb jelentőségűnek a tájékoztatás, népszerűsítés céljából publikált cikkek többsége. Kétséges azonban, hogy az érintett vállalkozási kör számára valóban gondot okoz az interneten, piacon könnyen elérhető szabályzatok átvétele. Vagy az egyszerűsített éves beszámoló erősen redukált tartalmú kiegészítő mellékletének összeállítása.

A fentiek után öt területen ad valódi adminisztráció csökkentési lehetőséget a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló:

1. behajthatatlan követelések elszámolása,
2. a kamat, a közjegyzői díj, a bankköltség megosztási kötelezettségének megszüntetése,
3. követelések értékvesztésének megállapítása,
4. év végi készletértékelés.

Az információszolgáltatás célját szem előtt tartva az 1. sz. ábrából a költségvetés és a beszámoló típusok viszonya alapján megállapítható, hogy a mikrovállalkozások adminisztrációs terheinek csökkentése most sem történik meg. Mert a költségvetés nem éri be a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló információtartalmával. Ez könnyen igazolható az új beszámoló, és a társasági adóbevallás összehasonlításával. Tehát a vállalkozásoknál az adminisztrációs terhek csökkentésének útjában nem a számvitel, vagy a könyvvizsgálati kötelezettség áll.

Másik szempontból megközelítve, a költségvetés, mint a számviteli tevékenységet közvetlenül és közvetetten szabályozó gazdasági szereplő nem veszi figyelembe a számviteli

szabályozás egyszerűsítéseit. A vállalkozások számviteli rendszerének szerkezetét, bonyolultságát, költségességét elsősorban az adótörvények, tehát a költségvetés előírásai, mint a környezet kiemelt elemei határozzák meg. Nemcsak a mikroállalkozásoknál, hanem minden vállalkozásnál. Az adókötelezettségek adójogszabályokban meghatározott minden eleme befolyásolja a vállalkozások könyvelését. A méret szerinti különbség csak az adóterhek nagyságában, vagy az egyszerűbbnek szánt adóformákban jelenik meg.

Az adminisztráció egyszerűsítése mindaddig nem lesz realitás, amíg a számviteli kutatás nem dolgozza fel az adójogszabályokban előírt párhuzamos, belső ellentmondásokkal terhelt nyilvántartási előírásokat. A számviteli köztudatban senki nem vitatja: Magyarországon a vállalkozások többségének számviteli tevékenysége az adószámvitelre korlátozódik. Ugyanakkor a részrendszer elméleti feldolgozása teljesen hiányzik. A gyakorlat így elméleti alapok, támogatás nélkül kénytelen a problémákat kezelni, döntéseket hozni. Rendszerszemléletben nézve az sem lehet kétséges, hogy az adószámvitel, illetve a mikrogazdálkodói számvitel közül az előbbi a valódi alrendszer:

6. táblázat

Adószámvitel és mikrogazdálkodói számvitel összehasonlítása rendszerszemléletben

Alrendszer	Cél	Környezet
Adószámvitel	Költségvetési kötelezettségek alátámasztása	Költségvetés
Mikrogazdálkodói számvitel	Számviteli jogszabályoknak megfelelés	?

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőjel jelentése: a mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló egyetlen piaci érdekhordozó számára sem tartalmaz használható információkat. A jogalkotó szándékával ellentétben, paradox módon az egyszerűsítési, adminisztráció csökkentési szándék egy bonyolultabb szabályrendszerhez vezetett. Pedig a 660. sz. EU irányelv átültetése melletti döntés egyik indoka volt, hogy „... az egyszerűsített éves beszámoló által biztosított egyszerűsítés a kisebb vállalkozások, családi vállalkozások számára nem volt elegendő, mivel az egyszerűsített éves beszámoló az éves beszámolóból kiinduló, számos értékelésre, és egyéb eljárásra épülő, annak logikáját nem megváltoztató számviteli beszámolási lehetőség, amely a gyakorlatban nem jelent egyszerűsítést ...” (Tóth M. 2013. 2. oldal). A megállapodásnak ellentmond, hogy minden, a feltételeknek megfelelő vállalkozás ezt a beszámolóformát választja. Az érintettnek gondolt vállalkozói kör pontatlan kijelölése ellenére. A „kisebb”, meg „családi” jelzők alapján a méretre asszociál az olvasó és a jogszabályalkotó is. A magyar számviteli szakirodalom még nem használja a vállalati gazdaságban elterjedt külső és belső tulajdonlás megközelítést. Pedig az IFRS SME hatókörének kijelölésénél a nemzetközi számviteli szabályalkotás és szakirodalom már ezt a megközelítést fogadja el (Madarasiné 2013 15. oldal). Hasonló eredményre jutott egy, még 2011-ben közzétett kutatás is: „... az interjúalanyok többsége kvalitatív kritériumok felállítását javasolja a kkv-k fogalmának meghatározásakor, a jelenleg hatályos szabályok által szinte kizárólagosan alkalmazott kvantitatív (nagyságrendi) mutatók helyett ...” (Kovács D.-Mohl G. 2011 284. oldal).

Az adózás szabályozásában is szakítani kellene a vállalati mérettel, mint indikátorral. Konzervál. Ha még hatékony is lenne, akkor stagnálásra ösztönözne. Egy növekedésre hangoztató gazdasági rendszerben. A támogatások, adókedvezmények olyan módszereit kellene használni, amelyek a küszöbök átlépésében segítenék a vállalkozásokat.

Összefoglalva a számviteli szabályozásában, oktatásában, kutatásában sehol nem vezet a vállalati struktúra változásának mechanikus követése. Lehetetlen olyan részletes szabályrendszer kialakítása, amelyik minden érdekhordozó jogos igényét figyelembe tudja venni. Az a számvitel szabályozás lesz életképes, amelyik a vállalkozások csoportosításánál a kvalitatív mutatókat használ, az információszolgáltatás célját és környezetét tükröző kategóriák kialakítására:

7. táblázat
A számvitel szabályozásának jövőképe

Hatókör	Szabályozás
Nyilvános elszámolásra kötelezett vállalkozások	IFRS
Nyilvános elszámolásra nem kötelezett vállalkozások	IFRS SME
Önfinanszírozó vállalkozások	Megfelelést előíró jogszabály

Forrás: saját szerkesztés

Irodalom

- Adorján Csaba (2012): Újraindult a magyar számviteli standardalkotás *SzAKma* LIV. (6) 264-267 p.
- Bakacsi Gyula (2012): A Globe kutatás kultúráváltatóinak vizsgálata faktoranalízis segítségével *Vezetéstudomány* XLIII (4) 12-22 p.
- Békés Gábor Muraközy Balázs (2012): Magyar gazellák. A gyors növekedésű vállalkozások jellemzői *Közgazdasági Szemle* XII (3) 233-262 p.
- Churchman C. West (1977): *Rendszerszemlélet* Statisztikai Kiadó Vállalat Budapest 229. p.
- Czinkóczi Sándor (2011): A vállalkozói kompetenciák hatása a vállalkozások sikerességben *Munkaügyi Szemle* 55. (4) 68-72 p.
- Csermely Tibor (2005): A rejtett hálózatok ereje Vincze 570 p.
- Csontos László (szerk.) (1998): *A racionális döntések elmélete* Osiris Budapest 260 p.
- Heidegger Martin (2006): *Rejtekkutak* Osiris Budapest 325 p.
- Hranszky Imre Várkonyi László Fésüs Ágnes (2006): Szakértés és participáció a közzétartó kommunikációban *Világosság* XL (6) 80-95 p.
- Kovács Dániel Máté - Mohl Gergely (2011): A kkv-knak szóló IFRS-ek Magyarországon *SZAKma* 53. évf. 6. 280-284. p.)
- Madarasiné Dr. Szirmai Andrea (2013): IFRS SME – IFRS standard a kis- és középvállalkozásokra *Számviteli Tanácsadó* V. évf. 1. sz. 15-19 p.
- Murphy Kevin E. (2009): *Hódító közgazdaságtan* Alinea Kiadó Budapest 222 .
- Pitti Zoltán (2011): A gazdasági teljesítmények vállalalkozási mérettől függő jellemzői Magyarországon *Köz-Gazdaság* VI. (3) 91-116 p.
- Rabin Matthew (2006): *Pszichológia és közgazdaságtan* Alinea Könyvkiadó-Rajk László Szakkollégium Budapest 277 p.
- Szakács Imre (2012): *Az adózás nagy kézikönyve* Complex kiadó Budapest 1880 p.
- Szász Erzsébet (2011): A vállalati teljesítmény torzított kimutatásának okairól és indítékairól *Köz-Gazdaság* VI. (2) 131-144. p.
- Tóth Mihály (2013): A mikrogazdálkodói beszámoló *Számviteli Tanácsadó* V. Évf. 1. sz. 2-11 p.
- Vörösmarti Györgyi (2011): A beszerzés fogalmi kerete a kis- és középvállalatok gyakorlatához *Vezetéstudomány* XLII. (1. különszám) 72-77 p.
- Zoltayné Paprika Zita Szántó Richárd (2011): Menedzsmentképeségek a döntéshozatali közelítésmódok longitudinális elemzése a versenyképességkutatások alapján *Vezetéstudomány* XLII. (1. különszám) 87-96 p.